

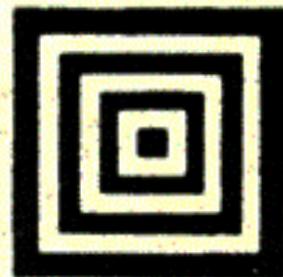
ΣΚΑ 01/8068

9263

Γ. ΣΚΛΗΡΟΥ

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΕΠΤΟΜΕΛΟΣ ΦΙΛΟΣΦΗΤΗ ΕΦΕΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΕΠΙΧΑΙΡΟΤΗΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΙΕΘΝΟΣ
ΕΠΙΧΑΙΡΟΤΗΤΟΣ
■
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

Ε.γ.Δ Πλ.Κ.π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΤΥΜΗΣ: ΑΝ.ΚΑΘΗΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΛΙΤΣΙΟΣ
ΕΡΤΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Γ. ΣΚΛΗΡΟΥ

TO

ΜΟΙΜΩΝΙΚΟΝ ΜΑΣ Ιωτήμα

ΕΡΤΑΣΤΗΡΙΟ ΠΑΠΑΠΙΣΤΗΜΟΙ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΔΙΕΤΘΥΝΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΕΡΕΓΓΙΑΣ ΦΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΛΟΣΟΦΙΑΣ Θ. ΛΕΤΣΙΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΛΕΤΣΙΩΝ

• Ηλιμος πατέρος πάντων

ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΣΤΥΛΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
1907

Έξθετο πρώτης έκδοσης

E.Y.D. Π. Κ. Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

- ▲ Έξωφυλλο: Σκίτσο του 1909 από την έπανάσταση στή Γουδή.
- ▲ Όπισθιόφυλλο: 'Ο Συγγραφέας.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΤΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΤΥΝΗΣ: ΑΝ.ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΑΘΗΝΑ 1971
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ Έρμού 44 τηλ. 29.493
ΑΘΗΝΑ 'Ακαδημίας 88 τηλ. 618.921

Γ. ΣΚΛΗΡΟΥ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΙ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΔΙΕΤΟΝΤΗΣ ΑΝ.ΚΑΘ. ΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

**ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΑΣ
ΖΗΤΗΜΑ**

**ΑΘΗΝΑ
1971**

E.Y.D Πλ.Κ.π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

«ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑ»

Τὸ «Κοινωνικὸν μας ζήτημα» γράφτηκε στὴν Ἰένα τῆς Γερμανίας ὅπου σπούδαζε ἰατρικὴ ὁ Γ. ΣΚΛΗΡΟΣ, στὶς ἀρχὲς τοῦ 1907 καὶ τὸν Ἰούνη τοῦ ἴδιου χρόνου ἐκδόθηκε στὴν Ἀθήνα σὲ 500 ἀντίτυπα. Δεύτερη ἐκδοσὶ του ἔγινε στὰ 1922 ἀπ' τὸ «Σοσιαλιστικὸ Κέντρο Ἀθηνῶν» τοῦ Ν. Γιαννιοῦ. Κατὰ καιροὺς ἀνατυπώθηκε εἴτε ὀλόκληρο εἴτε τμήματα σὲ περιοδικὰ καὶ τόμους μελετῶν. Ἡ παροῦσα ἐκδοση εἶναι ἡ τρίτη αὐτοτελὴς ἐκδοση τοῦ «Κοινωνικοῦ ζητήματος» στὴν Ἑλλάδα.

Τὸ «Κοινωνικὸν μας Ζήτημα», μόλις κυκλοφόρησε, δημιούργησε μεγάλο θόρυβο στὸν πνευματικὸν κυρίως χῶρο τῆς Ἑλλάδας. Σημαντικώτερη ἐκφραση τῆς ἀπίκησής του εἶναι ἡ μεγάλη, γύρω ἀπ' αὐτό, συζήτηση ἀπ' τὶς σελίδες τοῦ δημοτικιστικοῦ προοδευτικοῦ περιοδικοῦ «Νουμᾶς» τοῦ Δημ. Ταγκόπουλου, συζήτηση ποὺ βάσταξε δυὸ χρόνια, 1907 – 1909. Ἡ συζήτηση ἀφορμὴ εἶχε τὸ βιβλίο τοῦ Σκληροῦ, μὰ τελικὰ κύριο θέμα της στάθηκε τὸ σοσιαλιστικὸ κίνημα καὶ ἡ θεωρία του. Οἱ πιὸ γνωστοὶ πνευματικοὶ δημιουργοὶ τῆς χώρας πῆραν μέρος στὴ συζήτηση αὐτή, ἐπιδοκιμάζοντας, εἴτε ἀποδοκιμάζοντας τὸ βιβλίο καὶ τὶς θέσεις τοῦ συγγραφέα του.

Τὴν ὁμάδα ποὺ ύποστήριζε τὸ «Κοινωνικὸν μας Ζήτημα» καὶ τὶς μαρξιστικὲς ἀπόψεις, ἀποτελοῦσαν κυρίως, ἐκτὸς φυσικὰ ἀπ' τὸν ἴδιο τὸ Γ. ΣΚΛΗΡΟ, οἱ Α. ΝΤΕΛΟΣ (= ΑΛ. ΔΕΛΜΟΥΖΟΣ), ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ (= ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ), ΜΑΡΚΟΣ ΖΑΒΙΤΣΙΑΝΟΣ καὶ ΦΩΤΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ.

Τὴν ἀντίθετη ὁμάδα ποὺ ύποστήριζε ἀστικὲς – ἰδεαλιστικὲς θέσεις, ἀποτελοῦσαν βασικὰ οἱ, ΣΤΕΦ. ΡΑΜΑΣ (= ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ), ΕΡΜΟΝΑΣ (= ΠΕΤΡΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ) καὶ ΙΔΑΣ (= ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ).

**ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ
ΤΟΥ Γ. ΣΚΛΗΡΟΥ (ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ)**

- 1878 Γέννηση στήν Τραπεζούντα
- 1896 Τελειώνει τις έγκυκλιες σπουδές και ασχολείται στήν Οδησσό με τὸ ἔμπόριο.
- 1901 Γράφεται στήν Ἰατρικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μόσχας. Γίνεται μαρξιστής, μαθητὴς τοῦ Γ. Πλεξάνωφ.
- 1905 Φοιτητής ιατρικῆς, παίρνει μέρος στὴν ρωσικὴ ἐπανάσταση.
- 1906 Παρακολουθεῖ μαθήματα στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Dorgat τῆς Ἐσθονίας, καὶ μετὰ στήν Ἰατρικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ιένας.
- 1907 Γνωριμία μὲ τὸν K. Χατζόπουλο. Ἐκδοση τοῦ «Κοινωνικοῦ μας Ζητήματος». Ἡ συζήτηση στὸ «Νουμᾶ».
- 1908 Γνωριμία μὲ τὸν Δημήτρο Γληνό τὴν ἀνοιξην ταξίδι στὴν Ρωσία. Σχηματίζει σοσιαλιστικὸ ὅμιλο στὴν Ιένα.
- 1910 Ταξίδι στὴν Ρωσία γιὰ θεραπεία τῆς φυματίωσής του.
- 1911 Ἐγκαθίσταται στὸ Κάιρο. Ἀνοίγει ιατρικὴ κλινική.
- 1913 Μετέχει ποικιλόμορφα στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Αἰγύπτου.
- 1914 Παντρεύεται. Ἀναχώρηση στὸ προάστειο τοῦ Καΐρου Χελουὰν γιὰ θεραπεία τῆς φυματίωσης. Δημιουργεῖ πνευματικὲς συζητήσεις, γράφει σὲ περιοδικά, δίνει διαλέξεις γιὰ τὸν Κάρλ Μάρξ.
- 1915 Συνιδρυτὴς τοῦ «Ἐντευκτηρίου Καΐρου». Όμιλες γιὰ τὸ γλωσσικό. Δημοσιεύει μελέτες.

- 1916 Συνιδρύει τη «Δημοτικιστική 'Ομάδα» Καΐρου. Δημοσίευση μελετῶν του.
- 1917 Συμμετέχει στὴν Ἰδρυση τῆς «Λαϊκῆς Λέσχης» καὶ τοῦ «Ἐκπαιδευτικοῦ 'Ομίλου» Αἰγύπτου. Ἐκδίδεται ἡ «Φιλοσοφία τῆς Ειρήνης καὶ τοῦ Πολέμου».
- 1919 Νέες δημοσιεύσεις. "Ἐκδοση 'Συγχρόνων προβλημάτων τοῦ 'Ελληνισμοῦ". Στὶς 22 Δεκέμβρη. (νέο ημερολ. 4 Γενάρη 1920) πεθαίνει, σὲ ἡλικία 42 χρόνων.

Β. Γ. Βανδώρος

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΛΟΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΦΟΡΜΟΥ
ΔΙΕΤΟΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΡΟΥ

Ε Ι Σ Α Γ Ω Γ Η

"Αν ύπάρχει πρᾶγμα, εἰς τὸ δόποιον δλοὶ οἱ ἔλληνες είμεθα σύμφωνοι, εἶνε δὲ κακὴ κατάστασις τῆς πατρίδος μας. Νέοι καὶ γέροντες μὲν μιὰ φωνὴ δημολογοῦν τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τοῦ ἐπισήμου κράτους, πολλοὶ δὲ ἥρχισαν νὰ συναισθάνωνται, δτὶ καὶ αὐτὴ δὲ κοινωνία μας πάσχει ἀπὸ χρονίαν καὶ ἀνίατον σχεδὸν ἀσθένειαν. "Ε-ως ἐδῶ δημοφωνία πρωτοφανής! "Άμα δημως ἔλθωμεν εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς καταστάσεως αὐτῆς, βλέπομεν μίαν σύγχυσιν γνωμῶν, μίαν διαφωνίαν τρομακτικήν: οἱ περισσότεροι κατηγοροῦν τὸ πολίτευμα, ὡς τὴν μόνην αἰτίαν τῆς ἐλεεινῆς καταστάσεως, ἄλλοι τὴν φιλοδοξίαν καὶ ἀθλιότητα τῶν πολιτικῶν μας, τρίτοι τὴν συναλλαγήν, τέταρτοι τὴν δυναστείαν, πέμπτοι τὴν γλώσσαν καὶ τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, ἕκτοι τὴν διαφθορὰν τοῦ τύπου, ἔβδομοι τὴν ἔλλειψιν ἔθνικοῦ πνεύματος κτλ. κτλ. "Ολαι αὗται αἱ ἐξηγήσεις, δὲν καὶ τόσον διάφοροι ἀναμεταξύ των, ἔχουν δημως κάτι τι τὸ κοινόν, πάσχουν ἀπὸ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸν ἐλάττωμα, τὸ δόποιον τὰς φέρνει εἰς τὸν ίδιον ἐσφαλμένον παρωνομαστήν! "Ολαι αὗται αἱ ἐξηγήσεις μᾶς δεικνύουν τὰ διάφορα μόνον συμπτώματα τῆς ἀσθενείας τοῦ ἔθνους, χωρὶς νὰ μᾶς ἐξηγήσουν τὴν αἰτίαν αὐτῆς· μᾶς δίδουν δηλαδὴ ἀποτέλεσμα καὶ δχι αἰτίαν. Καθένας ἀπὸ τοὺς κριτικοὺς παίρνει ἕνα μόνον τὸ μερικὰ συμπτώματα, τὰ δόποια δι' αὐτὸν δὲ ἐκεῖνον τὸν λόγον τοῦ κάμνουν μεγαλειτέραν ἐντύπωσιν, καὶ παραβλέπει τὰ ἐπίλοιπα, πρὸ πάντων δὲ οὕτε καν ύποπτεύται δτὶ ὅλα αὗτὰ εἶνε ἀπλὰ μόνον συμπτώματα καὶ δτὶ τὴν γενικὴν αἰτίαν τῆς ἀσθενείας πρέπει νὰ τὴν ζητή-

ση πολὺ βαθύτερα. "Αν εύρισκετο ἡ γενικὴ αἰτία τοῦ κακοῦ καὶ ἐθεραπεύετο, ὅλα αὐτὰ τὰ συμπτώματα ὀλίγον κατ' ὀλίγον θὰ ἐξαφανίζοντο, διότι θὰ ἔχανετο καὶ ἡ αἰτία ἡ παράγουσα ἢ ύποστηρίζουσα αὐτά. Τὸ πολίτευμα θὰ μᾶς ἐφαίνετο καλόν, οἱ πολιτικοὶ μας θὰ ἐγίνοντο ἄνθρωποι τῆς δουλειᾶς, ἡ συναλλαγὴ θὰ περιωρίζετο εἰς τὸ ἄνθρωπίνως **δυνατόν**, περὶ δυναστείας οὔτε λόγος θὰ ἐγίνετο πλέον, ἢ γλῶσσα καὶ τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα θὰ ἐδιορθώνοντο, ὁ τύπος θὰ ἐγίνετο σοβαρώτερος, ἡ ἀναρχία θὰ ἔπαιε καὶ ἐν γένει θὰ ἀποκτούσαμεν ἰσχυροὺς χαρακτῆρας καὶ φανατικὰς πεποιθήσεις. Αὐτὸς ἦδη συνέβη εἰς τὰ λοιπὰ ἔθνη καὶ διὰ τοῦτο ζοῦν καὶ ἀναπτύσσονται ὁμαλῶς. "Αν ὁ ἐγκέφαλός μας δὲν ᾔτο τόσον στρεβλωμένος ἀπὸ ψέμματα, τόσον ἀνίκανος νὰ γυρεύῃ καὶ νὰ βρίσκῃ παντοῦ φυσικὰς αἰτίας, θὰ ἥρχετο καὶ σὲ κανενὸς τὸ κεφάλι ἡ ἀπλῆ ιδέα νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ μάθῃ τί λογικὴν μετεχειρίσθησαν τὰ ἔθνη διὰ νὰ λύσουν τὰ κοινωνικά των προβλήματα· καὶ τότε θὰ ἐμάνθανε ὅτι ὑπάρχουν μερικοὶ κοινωνικοὶ νόμοι γενικοὶ καὶ ἀναπόφευκτοι δι' ὅλους, τοὺς ὁποῖους ἀν ἐφήρμοζε κατόπιν στὴν Ἑλλάδα θὰ ἔλυεν εὐκόλως τὸ κοινωνικόν μας πρόβλημα, ἀπαράλλακτα ὅπως ἔκαμαν τὰ ἄλλα ἔθνη διὰ τὸν ἑαυτόν τους. 'Αντὶ νὰ κάμωμε τὸ ἀπλούστατον αὐτὸν πρᾶγμα, εἶχαμε τὴν ἀφέλειαν νὰ νομίζωμεν ὅτι διὰ τὴν Ἑλλάδα κοινωνικοὶ νόμοι δὲν ἐγράφοσαν καὶ ὅτι ἔξω ἀπὸ τὰς μεγάλας λέξεις ποὺ φωνάζωμεν καθημέραν ἄλλο τι δχι μόνον δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ. 'Η πραγματικότης μᾶς ἐξεδικήθη τρομερά! εἴμεθα τὸ μόνον εύρωπαϊκὸν κράτος ποὺ δὲν ἔλυσεν ἀκόμη τὸ κοινωνικόν του αἷνιγμα, τὸ μόνον ἔθνος ποὺ δχι μόνον δὲν ἔχει πολιτικὰ κόμματα μὲ ὥρισμένας ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις, ἀλλ' οὔτε κἀντομα μὲ ὥρισμένας κοινωνικὰς ιδέας, μὲ ὅπωσδήποτε πρωτότυπον καὶ συνεπὲς σύστημα κοινωνικῆς ἀντιλήψεως, τὸ ὁποῖον καὶ νὰ κηρύγτουν μὲ ἀνδρικὴν παρροσίαν, ὀλίγον φροντίζοντες

Έαν αύτὸ δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν λογικὴν καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ ἔθνους. Πρωτοφανῆς ἔλλειψις δχι μόνον τολμηρῶν, πρωτοτύπων ίδεων, ἀλλὰ καὶ εἰλικρινοῦς ἀνδρικοῦ χαρακτῆρος, ἀρμόζοντος εἰς ἐλευθέρους πολίτας. Αὐτὸ εἶνε φυσικόν· εἰς τοιαύτην ἀτμόσφαιραν πρωτοφανοῦς ψεύδους καὶ ἀπάτης, τῆς ὁποίας βάσις μὲν εἶνε ἡ βυζαντινὴ σχολαστικότης εἰς ὅλα, ἀσιατικὰ ἔνστικτα, ἀποκτηθέντα σὲ πολυχρόνιον δουλεῖαν, καὶ κακὴ ἀπομίμησις τῶν ἀρνητικῶν μόνον μερῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς μπουρζουαζίας, ἐξωτερικὸν δὲ περικάλυμμα χείμαρρος μεγάλων καὶ πομπωδῶν λέξεων περὶ παρελθόντων μεγαλείων, ποὺ δὲν δύναται νὰ ἔχουν σήμερον οὐδεμίαν πρακτικὴν σημασίαν, μόνον δὲ πρὸς φενακισμὸν καὶ ἀποβλάκωσιν κρησιμεύουν, εἰς τοιαύτην ἀτμόσφαιραν εἶνε πολὺ δύσκολον νὰ ύπάρχουν ἄνθρωποι μὲ φυσικὸν νοῦν, δμαλὴν ἀντίληψιν καὶ γενναιίον χαρακτῆρα. Εἰς τοιαύτην ἀτμόσφαιραν μόνον ἀμάθεια, σοφιστεία, ἐλαστικότης σκέψεων καὶ φρονημάτων, ἀνειλικρίνεια χαρακτῆρος, πρὸ πάντων δὲ ἐγωιστικὴ ἀτομικότης εἰμπορεῖ νὰ ύπάρχῃ, θαυμάσια κρυπτομένη ὅπισθεν τῶν μεγάλων λέξεων. Ἀλλὰ καιρὸς νὰ ἐπέλθῃ ἀντίδρασις εἰς τὸ ἄθλιον αὐτὸ καθεστώς. Καιρὸς ἡ σχολαστικότης καὶ τὸ ψεύδος νὰ κτυπηθοῦν κατακέφαλα καὶ ἡ πραγματικότης, οἰαδήποτε καὶ ἀν εἶνε νὰ διατυπωθῇ ἀμειλίκτως. Ἐννοεῖται ὅλα τὰ ἔρπετὰ θὰ ἀρχίσουν νὰ συρίσσουν, ὅλοι οἱ ύπνωτισμένοι θὰ ρίξουν κραυγὴν δύνης, οἱ φαρισαῖοι θὰ σχίσουν τὰ ἴματιά των. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο πρέπει νὰ μᾶς εἶνε ἐντελῶς ἀδιάφορον. Τούναντίον: "Οσον περισσότεραι κατάραι καὶ ἀναθέματα, τόσον περισσότεραι ἐλπίδες ἐπιτυχίας διὰ τὸ ἔργον. Θὰ πῆ πῶς ὥμιλήσαμε σύμφωνα μὲ τὴν πραγματικότητα. Κανένα δὲ πρᾶγμα δὲν ἐρεθίζει τόσον τοὺς ἀνθρώπους, ὃσον ἡ ύπόδειξις τῆς πραγματικότητος. "Αλλων βλάπτει τὰ συμφέροντα καὶ ἄλλων θραύει τὰ εἰλικρινῆ μὲν ἄλλὰ παιδαριώδη ὄνειρα, μὲ τὰ ὁποῖα ἔχασαν τὸ μέγα μέρος τῆς ζωῆς των. Ἀλλὰ τί νὰ γίνη. "Οποιος ἔχει πεισθῆ, δ-

τι μόνον μὲ τὴν πικρὰν ἀλήθειαν, μόνον μὲ τὴν διατύπωσιν τῆς σκληρᾶς, ἀμειλίκτου πραγματικότητος θὰ δυνηθῇ τὸ ἔθνος μίαν ἡμέραν νὰ ἐξέλθῃ τῆς ὑπνωτιστικῆς του καταστάσεως καὶ διασπάσῃ τὸν ὥκεανδν τοῦ φεύδους καὶ τῆς ἀπάτης πρὸς **καλλίτερον**, φυσικώτερον βίον, εἶναι ἀδύνατον νὰ **σιωπήσῃ**.

ΠΑΠΕΠΣΤΗΜΟΙ ΙΩΑΝΝΗ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΔΙΕΤΟΝΤΗΣ: AN.KAΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΠΑΖΩΝΑΣ